

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อคลี่คลายประวัติการก่อตั้ง และการใช้ประโยชน์จากรายการวิทยุเพื่อชุมชนในสถานีวิทยุท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม และเพื่อศึกษาบทบาทรายการวิทยุเพื่อชุมชนของสถานีวิทยุท้องถิ่นต่อการส่งเสริมประชาคมจังหวัดมหาสารคาม รวมทั้งเพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนากระบวนการผลิตรายการวิทยุชุมชนให้ตอบสนองต่อแนวคิดการปฏิรูปสื่อที่ต้องการให้วิทยุชุมชนเป็นวิทยุเพื่อประชาธิปไตย โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วนคือ 1) การใช้ประโยชน์จากวิทยุท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม 7 สถานี นับตั้งแต่การก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งวิเคราะห์บทบาทของวิทยุท้องถิ่นต่อการส่งเสริมประชาคมจังหวัดมหาสารคาม 2) แนวทางการพัฒนากระบวนการผลิตรายการวิทยุชุมชน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อหาแนวทางการพัฒนากระบวนการผลิตรายการวิทยุชุมชนขององค์กรชุมชน 2 กลุ่มในจังหวัดมหาสารคาม คือ กลุ่มอัครสารคามและกลุ่มนาเพื่อศึกษาพัฒนาการและแนวทางการพัฒนาวิทยุชุมชนทั้ง 2 กลุ่มไปสู่การเป็นวิทยุเพื่อประชาธิปไตย

ผลการวิจัย

1) การใช้ประโยชน์จากวิทยุท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม พบว่า มีการใช้ประโยชน์ 3 ระดับคือ (1) วิทยุเพื่อรัฐโดยทุกสถานีอยู่ในสังกัดหน่วยงานรัฐและล้วนถูกใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารปฏิบัติการจิตวิทยามวลชน นำเสนอข้อมูลข่าวสารของรัฐเพื่ออุดมการณ์ความมั่นคงของชาติ (2) วิทยุเพื่อธุรกิจบันเทิงและการเมือง พบว่า นักจัดรายการอิสระได้ใช้ประโยชน์จากการใช้เวลาของสถานีวิทยุเพื่อจัดรายการบันเทิง และมีรายได้จากการขายโฆษณา รวมทั้งบางคนสามารถใช้วิทยุให้เป็นเครื่องมือสร้างฐานะคะแนนเสียง และก้าวไปสู่ทางการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น เกิดการสัมปทานเวลาของสถานีวิทยุของรัฐโดยกลุ่มสัมปทานรายใหญ่เพื่อผลิตรายการบันเทิง ที่สามารถหลอกล่อได้จากการขายโฆษณา รวมทั้งขายเวลาต่อให้กับนักจัดรายการอิสระ และ (3) วิทยุเพื่อชุมชน ซึ่งพบว่ามีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2521 คือรายการพูดจาภาษาครู และเกิดขึ้นจากเงื่อนไขของรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ที่มีแนวทางการปฏิรูปสื่อ ทำให้กรมประชาสัมพันธ์ได้หันมาผลิตรายการวิทยุชุมชนนำร่องทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ขณะเดียวกันการใช้สื่อเพื่อรัฐและเพื่อธุรกิจบันเทิงและการเมืองก็ยังคงดำรงอยู่

2) จากการศึกษารายการวิทยุท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม 3 รายการ คือ รายการเสียงจากชุมชนคนสารคาม รายการวิทยุชุมชน อ.ส.ม.ท. และรายการตลาดชุมชนคนรักบ้านเกิด พบว่าได้มีบทบาทส่งเสริมประชาคมจังหวัดมหาสารคาม ดังนี้ (1) ด้านการเมือง การปกครองท้องถิ่น โดยทำหน้าที่ตรวจสอบ การทำหน้าที่ของหน่วยงานท้องถิ่น หรือนำเสนอข้อมูลความเคลื่อนไหวทางด้านการเมือง (2) ด้านเศรษฐกิจชุมชน โดยนำเสนอเรื่องของกลุ่มชาวบ้านที่ประสบผลสำเร็จจนทำให้เกิดการเรียนรู้และนำไปปรับใช้ และรายการวิทยุกลายเป็นเวทีกลางสำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของกลุ่มอาชีพหลากหลาย (3) ด้านศิลปวัฒนธรรม รายการได้นำเสนอแง่มุมของศิลปวัฒนธรรมเพื่อเป็นการสืบทอดและเผยแพร่ต่อกลุ่มผู้ฟังอย่างต่อเนื่อง (4) ด้านสังคม รายการวิทยุได้นำเสนอสภาพปัญหาของสังคม และสะท้อนปัญหาสังคม พร้อมทั้งกระตุ้นให้ผู้ฟังได้รับรู้และได้ร่วมกันตรวจสอบเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาร่วมกัน และ (5) ด้านการศึกษา มีการเสนอข่าวในแวดวงการศึกษาแต่ไม่ได้เจาะลึกลงไป ในปัญหาการศึกษา ไม่ได้เสนอเรื่องเกี่ยวกับคนในวัยเรียน

3) พัฒนาการของวิทยุชุมชน 2 สถานี เกิดจากการสนับสนุนของกองทุนเพื่อสังคม ธนาคารออมสิน โดยผ่านการจัดเวทีบอกลิทธิ การรวมกลุ่มเป็นสมาพันธ์วิทยุชุมชนคนอีสานและสหพันธ์วิทยุชุมชนแห่งประเทศไทย เพื่อรณรงค์เรื่องสิทธิในการสื่อสารตามแนวทางการปฏิรูปสื่อ จากการฝึกอบรมการผลิตรายการวิทยุชุมชน 2 สถานีพบว่า ความไม่คุ้นเคยกับการผลิตรายการวิทยุ ทำให้ขาดทักษะในการพูดและการใช้อุปกรณ์ในห้องส่งกระจายเสียง ขาดความเชื่อมั่นในการจัดรายการวิทยุ อย่างไรก็ตามทั้งสองสถานีกำลังอยู่ในช่วงการปรับตัวโดยเฉพาะเรื่องการมีส่วนร่วมของสมาชิก ที่มีอุปสรรคทั้งการขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดความเชื่อมั่นในนโยบายรัฐบาลต่อการปฏิรูปสื่อเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร และอุปสรรคในเรื่องเวลาสำหรับการทำมาหาเลี้ยงชีพ รวมทั้งการปรับผังเวลาสถานีให้สอดคล้องกับความสามารถของกลุ่ม พร้อมทั้งมีข้อเสนอว่าสถานีการศึกษาควรเข้าไปสนับสนุนการฝึกอบรมการผลิตรายการวิทยุ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและการมีส่วนร่วมให้มากกว่านี้เพื่อให้วิทยุชุมชนได้เป็นวิทยุของชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง

The purposes of this paper are to clarify the beginning and the advantages of local radio program of local radio station in Mahasarakham, study how local radio station encourage civil society of Mahasarakham as well as improve the production of local radio program to follow the concept of reforming radio station to radio station for democratic. The idea of study are separated into two way as 1) Study about the benefit of seven Mahasarakham local radio stations since the beginning until now and how local radio play role in Mahasarakham civil society. 2) How to improve the production method of two local radio station; Aumchu group and Nathong group, in order to make both groups to be the radio station for democratic.

Research

1) The benefit of local ration has three levels; ratio for government, ratio for entertainment and politics and ratio for community. Firstly, radio for government is used as a mass psychology communication which is responsible to present government message for country security. Secondly, when government play fewer roles in radio, the radio hosts could set more entertainment programs. As a result, they would earn more income from advertisement. Moreover, some politicians campaign for an election via radio program. The study also found out that there are concessions form big companies to obsess the radio station and make profit from advertisement. Finally, radio for community has been started since 1978 as 'Pud ja pa sa kru' (Teacher's talk) program. As the result of the 40th commandment of constitution, the Department of Public Relations produces more programs for local community.

2) The study of three local radio programs; Voice from Mahasarakham community, Radio for local community and community for urban, could be concluded that radio programs have effects in five areas. Firstly, radio programs have effect in local politic and government by giving information about politic to remote people. The local ratio programs also play role in economic area by playing as central of work opportunity to people in community. The program also present about community culture and social and education to encourage people to solve problem when it is raised in community.

3) The Social Foundation, government bank supports two community radio stations by setting Isaan community radio and Thailand community ratio to fight for the right of communication. The results show that because of unfamiliar of ratio production process leads to less-confidential. However, both stations try to improve program to be more suitable with community ability and government policy. The suggestion is the academic institution shoud support radio program production in order to increase confident and corporate. Hence, radio would become a community radio by community, for community.